

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА В ПАРАДИГМАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

©2019 УШАКОВА Н. Г., ПОМІНОВА І. І.

УДК 330.341.4:330.16

JEL: A11

Ушакова Н. Г., Помінова І. І. Поведінкова економіка в парадигмальній структурі сучасної економічної теорії

Метою статті є визначення місця поведінкової економіки в парадигмальній структурі сучасної економічної теорії та її ролі в розвитку сучасного економічного знання. Слабка увага класичної економічної теорії до поведінкового аспекту прийняття рішень економічними суб'єктами в умовах зростання нестабільності та невизначеності господарського розвитку спричинила актуалізацію та популяризацію досліджень у сфері поведінкової економіки. Підкреслено, що дослідницький конструкт саме поведінкової економічної теорії дозволяє осмислити ірраціональні феномени економічної поведінки. На основі виявлення спільних і відмінних характеристик неокласичної та поведінкової теорій, а також враховуючи експертні оцінки, доведено, що поведінкова економіка розширює теоретико-методологічну базу сучасної економічної науки за рахунок впровадження досліджень когнітивно-психологічних модусів суб'єкта, який приймає господарські рішення. Визначено, що сучасна економічна теорія має поліпарадигмальний характер, що спричинено домінуванням розгалуженості та гетерогенності наукових інтерпретацій одних і тих самих економічних явищ і проблем. Унаслідок цього присутні складні форми співіснування та взаємодії наукових парадигм і уможливаються варіації міжпарадигмального синтезу, наприклад активний розвиток теорій поведінкової економіки: когнітивна економіка, нейроеконіміка та ін. Розвиток поведінкової економіки відбувається у взаємодії з іншими сучасними економічними теоріями (сучасною неокласикою, експериментальною економікою, неінституціональною теорією, еволюційною теорією та ін.), однак її прикладний потенціал є значно більшим, що виводить поведінкову економіку від наукової «периферії» до «центру» парадигмальної структури сучасної економічної теорії.

Ключові слова: економічна теорія, поведінкова економіка, неокласична теорія, еволюційна теорія, експериментальна економіка, ірраціональна поведінка.

DOI:

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 14.

Ушакова Наталія Григорівна – кандидат економічних наук, професор, завідувачка кафедри економічної теорії та права, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Ключківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: ushakova.nataliia@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6442-4828>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/B-7290-2019>

Помінова Ірина Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та права, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Ключківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: pominova.iryna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3264-5044>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/G-7452-2016>

SPIN: <http://elibrary.ru/23101609>

УДК 330.341.4:330.16

JEL: A11

UDC 330.341.4:330.16

JEL: A11

Ушакова Н. Г., Помінова И. И. Поведенческая экономика в парадигмальной структуре современной экономической теории

Целью статьи является определение места поведенческой экономики в парадигмальной структуре современной экономической теории и её роли в развитии современного экономического знания. Слабое внимание классической экономической теории к поведенческому аспекту принятия экономических субъектами в условиях роста нестабильности и неопределённости хозяйственного развития послужило причиной актуализации и популяризации исследований в сфере поведенческой экономики. Подчеркнуто, что исследовательский конструкт именно поведенческой экономической теории позволяет осмыслить иррациональные феномены экономического поведения. На основе выявления общих и отличительных характеристик неокласической и поведенческой теорий, а также учитывая экспертные оценки, доказано, что поведенческая экономика расширяет теоретико-методологическую базу современной экономической науки за счёт внедрения исследований когнитивно-психологических модусов субъекта, принимающего хозяйственные решения. Определено, что современная экономическая теория имеет полипарадигмальный характер, что вызвано доминированием разветвлённости и гетерогенности научных интерпретаций одних и тех же экономических явлений и проблем. Вследствие этого присутствуют сложные формы сосуществования и взаимодействия научных парадигм и становятся возможными вариации межпарадигмального синтеза, например активное развитие теорий поведенческой экономики: когнитивная экономика, нейроэкономика и др. Развитие поведенческой экономики происходит во взаимодействии с другими современными экономическими теориями

Ushakova N. G., Pominova I. I. The Behavioral Economics in the Paradigmatic Structure of Modern Economic Theory

The article is aimed at defining the place of behavioral economics in the paradigmatic structure of modern economic theory and its role in the development of modern economic knowledge. Poor attention of the classical economic theory to the behavioral aspect of decision-making by economic actors in the face of increasing instability and uncertainty of economic development has caused actualization and popularization of researches in the sphere of behavioral economics. It is emphasized that only the research construct of the theory of behavioral economics allows understanding of the irrational phenomena of economic behavior. Based on the identification of the general and distinctive characterizations of the neoclassical and the behavioral theories, as well as taking into account expert estimations, it is proved that the behavioral economics expands the theoretic and methodological basis of modern economic science through introduction of researches on the cognitive-psychological mods of the subject making economic decisions. It is defined that modern economic theory has a polyparadigmatic character, which is caused by the dominance of branching and heterogeneity of scientific interpretations of one and the same economic phenomena and problems. As a result, complex forms of coexistence and interaction of scientific paradigms are present and variations of interparadigmatic synthesis become possible, such as the active development of the theories of behavioral economics, e.g.: cognitive economics, neuroeconomics, etc. The development of behavioral economics takes place in cooperation with other modern economic theories (modern

(современной неоклассикой, экспериментальной экономикой, неоинституциональной теорией, эволюционной теорией и др.), однако её прикладной потенциал значительно больше, что выводит поведенческую экономику от научной «периферии» к «центру» парадигмальной структуры современной экономической теории.

Ключевые слова: экономическая теория, поведенческая экономика, неоклассическая теория, эволюционная теория, экспериментальная экономика, иррациональное поведение.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 14.

Ушакова Наталья Григорьевна – кандидат экономических наук, профессор, заведующая кафедрой экономической теории и права, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Ключковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: ushakova.natalia@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6442-4828>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/B-7290-2019>

Поминова Ирина Ивановна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и права, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Ключковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: pominova.iryna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3264-5044>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/G-7452-2016>

SPIN: <http://elibrary.ru/23101609>

neoclassic, experimental economics, neo-institutional theory, evolutionary theory, etc.), but its applied potential is much greater, which transfers the behavioral economics from the scientific «periphery» to the «center» of the paradigmatic structure of modern economic theory.

Keywords: economic theory, behavioral economics, neoclassical theory, evolutionary theory, experimental economics, irrational behavior.

Fig.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 14.

Ushakova Natalia G. – PhD (Economics), Professor, Head of the Department of Economic Theory and Law, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: ushakova.natalia@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6442-4828>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/B-7290-2019>

Pominova Iryna I. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Theory and Law, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: pominova.iryna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3264-5044>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/G-7452-2016>

SPIN: <http://elibrary.ru/23101609>

Розвиток економічної теорії знаходиться у прямій та зворотній взаємозалежності з динамікою об'єктивної економічної реальності: з одного боку, вона є проявом економічної реальності в системі наукового знання, з іншого – сама коригує економічну діяльність.

Однією з причин низької ефективності сучасних економіко-теоретичних моделей стала слабка увага класичної економічної теорії до поведінкового аспекту прийняття рішень економічними суб'єктами. У сучасних умовах ступінь нераціональності поведінки економічних агентів істотний і постійно зростає зі збільшенням масштабів і взаємозв'язків ринків, поширенням Інтернету, ускладненням економічних взаємодій тощо [1]. Популяризація та актуалізація досліджень у сфері поведінкової економіки спричинена її спрямованістю на підвищення пояснювальних і прогностичних можливостей економічної науки, особливо в періоди криз і невизначеності, можливістю врахування психологічних особливостей та ірраціональної природи економічних агентів у процесі прийняття економічних рішень.

Ідеї та підходи, розроблені в рамках поведінкової економіки, досить швидко отримали академічне визнання, попали у мейнстрим економічної теорії та спричинили певні зміни значної частини її розділів. Сьогодні вони проникли й активно використовуються в теорії споживчого вибору, фінансовій теорії та економіці права, а також в макроекономіці, теорії економічного розвитку, теорії ігор, теорії державних фінансів тощо.

Важливий внесок у розвиток теорії поведінкової економіки здійснили такі зарубіжні вчені, як: Д. Аріелі, Дж. Катона, Д. Канеман, Г. Саймон, Р. Талер, А. Тверські та ін., які вивчали процес прийняття економічних рішень в умовах невизначеності та ризику.

Дослідженням становлення та розвитку поведінкової економіки присвячені праці Е. Ангнера, К. Камерера, Дж. Ловенштейна, І. Павлова, Ф. Хеукелома та ін. На пострадянському просторі, у т. ч. в Україні, в даній царині працюють А. Борисов, Т. Гайдай, Г. Журавльова, Р. Капелюшніков, В. Кривий, С. Солодухін, Ю. Ясинський та ін.

У науковому середовищі до сьогодні відсутній консенсус стосовно того, яке місце займає поведінкова економіка в сучасній науці, а діапазон думок варіюється від скептичних, коли поведінкова економіка розглядається як механічне поєднання розрізаних теорій і гіпотез, що мають незначну практичну цінність, до порівняння появи поведінкової економіки з «революцією», яка назавжди змінить вигляд економічної науки. Тому метою роботи є визначення місця поведінкової економіки в парадигмальній структурі сучасної економічної теорії та її роль у розвитку сучасного економічного знання.

Серед нових тенденцій у розвитку теорій сучасної економічної науки експерти визначають такі [2, с. 66]:

- ✦ посилення зв'язку наукових революцій, парадигмальних зрушень у теорії зі світовими кризами в економіці та фінансах (циклічними, структурними, валютно-фінансовими та ін.);
- ✦ посилення динамізму в розвитку теорій і, таким чином, накопичення невідповідностей теорій реальності, пришвидшення «застаріlosti» тих чи інших домінуючих у науковому співтоваристві певний період часу теоретичних концепцій, шкіл та напрямів науки;
- ✦ зрушення не лише в загальній структурі економічної науки, але й в мікро- та макроекономіці, позитивній і нормативній теорії;

- ✦ виявлення та врахування в науковій діяльності непродуктивності конфронтаційного підходу до співвідношення теоретичних парадигм, пошук взаємоприйнятних компромісів, співпраці;
- ✦ розширення та посилення «парадигмального синтезування» і, як результат, розробка «синтезних» теорій і наукових напрямів, зростання їх ролі та значення, набуття нового місця в загальній структурі економічної науки;
- ✦ зростання ролі та значення міждисциплінарних досліджень, виникнення нових напрямів на стиках різних наук тощо.

Складність вирішення проблем сучасної економічної теорії спричинена подвійністю цілей: з одного боку, необхідно визначити оптимальний вибір економічного суб'єкта; з іншого – пояснити самий процес реального вибору. Метою дослідження неокласичної теорії є не процес вибору, а його результат, тобто модель «економічної людини» ... була введена як апріорне припущення для потреб побудови економічної теорії [3]. Неокласична економічна теорія спрямована розв'язувати перше стратегічне завдання, але не в змозі вирішити друге.

Поведінкова економіка, що зародилася в другій половині ХХ ст. на фоні накопичених протиріч між раціональною моделлю поведінки людини, прийнятої в неокласичній економіці, і даними щодо реального механізму прийняття людиною рішень в умовах невизначеності, спрямована на вирішення другого завдання. Дослідницький конструкт саме поведінкової економічної теорії дозволяє осмислити ірраціональні феномени економічної поведінки. Поведінкова парадигма розглядає господарюючого суб'єкта як індивіда з власними інтересами й особливостями індивідуального сприйняття мінливого зовнішнього та внутрішнього середовища господарювання, тому результат економічного вибору безпосередньо залежить від когнітивно-психологічних модусів суб'єкта, який приймає господарські рішення.

Властива кожному економічному агенту власна психологія сприйняття та психологія вибору обумовлює систематичні відхилення від раціональної поведінки. Численні експерименти, які проводилися представниками поведінкової теорії, показали, що реальна поведінка має не надто багато спільного з тим, як поводить себе головний суб'єкт неокласичної теорії – гіперраціональний *homo economicus*, у якого має бути строго впорядкований набір переваг, володіння досконалою інформацією та безмежні розрахункові здібності. У багатьох найрізноманітніших ситуаціях поведінка реальних економічних агентів виявляється в кращому випадку обмежено раціональною, а в гіршому – взагалі ірраціональною.

Розуміння місця поведінкової економіки в парадигмальній структурі сучасної економічної теорії потребує виявлення її спільних і відмінних характе-

ристик з іншими складовими. Достатньо поширеною є точка зору, що поведінкова економіка є в деякому роді продовженням розвитку неокласичної теорії, але з відмовою від моделі раціональної людини. Своєю чергою, неокласична наука базується на постулатах методологічного індивідуалізму, раціональній максимізації та схильності до взаємовигідного обміну. Узагальнення основних відмінних рис неокласичної та поведінкової економіки представлено в *табл. 1*.

І хоча деякі економісти, серед яких Р. Шиллер, вважають поведінкову економіку «революційним проривом» в економічній теорії [4], більшість експертів [5; 6] все ж таки пов'язують її з когнітивною революцією та вважають, що поведінкова економічна наука не пропонує революційного перегляду положень неокласичної теорії, а ставить за мету доповнення існуючих економічних знань, спираючись, передусім, на досягнення сучасної психології (при цьому, не уникаючи можливості звернутися до досягнень інших наук про людину й суспільство, починаючи з антропології й соціології та закінчуючи нейрофізіологією). «Теорії, побудовані на припущенні, що кожна людина є Раціоналом, не треба відкидати. Вони стануть у нагоді як старт для побудови більш реалістичних моделей... Коли задача доволі проста чи коли економічні агенти володіють відповідними спеціалізованими навичками, моделі поведінки Раціоналів можуть дати прийнятне уявлення щодо реального світу [6]. «Поведінкова економіка стала закономірним етапом розвитку теорії вибору. Як і мікроекономіка, вона може розглядатися як її частина. Виникнення ж підрозділів, які розширюють економічні знання, – це закономірний етап розвитку економіки як науки. Це відбувалося і в інших науках – фізиці, біології, математиці тощо [7].

Не вважає революційним відхилення представників поведінкової економічної теорії від неокласики і Г. Журавльова. Зв'язок теоретичних побудов поведінкової економічної теорії з фактами реального життя та набуття самою теорією позитивного характеру відбувається шляхом заміни строгих припущень щодо раціональності індивідів такими, які більш точно узгоджуються з результатами психологічних досліджень, причому з особливою увагою до їх математичної структури [8, с. 74].

Відсутність претензій представників поведінкової економіки на революційні зміни в економічній теорії доводить те, що «в ядрі поведінкової економіки лежить переконаність, що збільшення реальності психологічних підстав в економічному аналізі поліпшить економічну теорію на її власних засадах, даючи можливість проникати в суть [процесів], робити кращі прогнози відносно реальних феноменів і пропонувати кращу політику» [9, р. 3].

Зазвичай «революцією» в науці називають зміну парадигми. Проте економічній теорії, як і іншим суспільним (соціальним) наукам, не властива моністич-

Відмітні риси неокласичної та поведінкової теорій

Неокласична теорія	Поведінкова теорія
Поведінкова модель людини	
<p>Абстрактна, спрощена</p> <p><i>Людина раціональна:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) володіння повною інформацією для ухвалення правильного рішення; 2) необмеженість обчислювальних здібностей; 3) самостійне прийняття рішень без впливу зовнішніх чинників; 4) вміння завжди робити кращий вибір з можливих і безпомилково прогнозувати наслідки своїх дій 	<p>Складна, але реальна</p> <p><i>Нераціональна поведінка людини:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) двоїста природа процесу прийняття рішень; 2) обмежена раціональність людини; 3) вплив соціального контексту; 4) непослідовність в міжчасовому виборі
Сприйняття величин	
Індивід здатний сприймати тільки реальні величини	Людина майже все сприймає щодо точки відліку (<i>reference point</i>), тобто більше значення (принаймні психологічне) мають номінальні показники
Ставлення до ринку	
Навіть купуючи шкідливі для здоров'я товари, споживач максимізує певну суб'єктивну корисність. Соціальні проблеми вирішуються автоматично у міру економічного зростання	Людина не в змозі раціонально зважити нинішнє сумнівне задоволення та його негативні віддалені наслідки. За допомогою архітектури вибору, лібертаріанського патерналізму, «підштовхувань» тощо необхідно допомагати людині вирішувати проблеми щодо довгострокових наслідків її дій
Методи досліджень та міждисциплінарні взаємодії	
Використовує громіздкі й складні математичні моделі. Незначна роль експерименту як методу дослідження	Значна увага приділена ролі «зовнішніх факторів»: суспільства, культури, цінностей. Експеримент перетворюється на найважливіший метод дослідження
Міждисциплінарні взаємодії: математика, філософія, історія, політологія	Міждисциплінарні взаємодії доповнено когнітивною психологією, соціологією
Прагнення об'єднати науки про суспільство за допомогою «експорту» своїх методів до інших наук, так званий економічний імперіалізм	Пропонується «імпорт» методів з інших наук про людину й суспільство для того, щоб побудувати більш цілісну та повноцінну картину економічної реальності
Мета економічної політики	
Зростання економічної ефективності. Краще використання економічних ресурсів	Зростання якості життя. Зростання соціальної та економічної ефективності шляхом використання внутрішніх ресурсів людини

ність наукових підходів. Навпаки, домінує розгалуженість та гетерогенність наукових інтерпретацій одних і тих самих явищ і проблем. Тому, на відміну від точних/природничих наук, яким властивий тотальний характер парадигми – її сприйняття практично всією фаховою науковою спільнотою, у суспільних науках переважає поліпарадигмальність – одночасне домінування кількох наукових парадигм [10, с. 19].

Парадигмально неоднорідна, або поліпарадигмальна, природа іманентна соціальним наукам у цілому, в т. ч. економічній теорії, внаслідок чого присутні складні форми співіснування та взаємодії наукових парадигм і, навіть, можливі варіації міжпарадигмального синтезу. Сучасний етап розвитку економічної теорії, що характеризується ускладненням та урізноманітненням структури економічного мейнстріму

протягом кількох останніх десятиріч, у т. ч. за рахунок розвитку поведінкової науки, є яскравим підтвердженням поліпарадигмальності. Межі сучасної економічної науки трактуються дослідниками значно ширше, ніж це було раніше (табл. 2).

Отже, незалежно від окремих розбіжностей у підходах до структурування економічного мейнстріму, дослідниками фіксується тенденція до заміщення домінування ортодоксальної неокласики більш гнучким парадигмальним «міксом», який включає більш реалістичні економіко-теоретичні дослідження. Можна сказати, що останнім часом відбуваються дві тенденції: з одного боку, нарощення внутрішньої поліструктурності сучасної економічної теорії, що сприяє активізації наукової взаємодії па-

Класифікація парадигм сучасної економічної теорії

Автор класифікації	Складові сучасної економічної теорії
Г. Клейнер [11]	Неокласична, інституційна, еволюційна
С. Кірдіна [12]	Неокласична, неінституціональна, еволюційна, самоорганізаційна
О. Лібман [13]	Неокласика, новітні теорії, що приєдналися до мейнстріму (психологічні моделі поведінки в умовах невизначеності, імпульсивна теорія попиту, моделі поведінки в теорії ігор, теорія обмеженої раціональності, експериментальна економіка), та граничні з мейнстрімом теорії (неінституціоналізм, конституційна політична економія, економіка права)
О. Худокормов [14]	Сучасна неокласична теорія, неокласичний синтез, елементи неінституціоналізму, поведінкова економічна теорія, неоавстрійська школа

радигм; з іншого – простежується зростання парадигмальної диференціації сучасної економічної гетеродоксії, що підтверджується в тому числі активним розвитком різних теорій (моделей) поведінкової економіки: когнітивна економіка, нейроекономіка та ін.

У даному контексті важливо визначити точки взаємодії поведінкової економічної науки з іншими складовими парадигмальної структури сучасної економічної теорії (рис. 1). Останнім часом поведінкову економічну теорію ототожнюють з експериментальною економікою, засновник якої, В. Сміт, у 2002 р. отримав Нобелівську премію з економіки разом з Д. Канеманом, одним із представників поведінкової теорії. Але треба відзначити, що експериментальна економіка використовує експеримент, перш за все, для аналізу й оцінки ринкових явищ і не намагається проникнути в суть процесу ухвалення рішення, не цікавиться психологією й мисленням людини, найчастіше аналізуючи агрегований результат. Поведінкова економіка має точки перетину сфери інтересів з інституціоналізмом (досліджує деякі інститути та їхній вплив на поведінку людини, насамперед вплив соці-

альних факторів на процес ухвалення рішення), але не збігається у предметі та методології. Міждисциплінарний характер поєднує еволюційну та поведінкову теорії, проте свої дослідження вони проводять в різних площинах.

Отже, нині поведінкова економіка представляє собою повністю оформлений напрям економічної теорії, який в одних дослідженнях доповнює неокласичні ідеї, а в деяких починає їх витісняти. Насамперед, це відбувається в практичній площині: відображаються принципи поведінки людини в реальній ситуації, пов'язаній з прийняттям майже кожного господарського рішення. Значний потенціал практичного застосування здобутків поведінкової економіки для досягнення більш ефективного функціонування економічної системи виводять її у центр парадигмальної структури сучасної економічної теорії.

ВИСНОВКИ

Сучасна економічна теорія має поліпарадигмальний характер, що проявляється у складних формах співіснування наукових парадигм. Розвиток по-

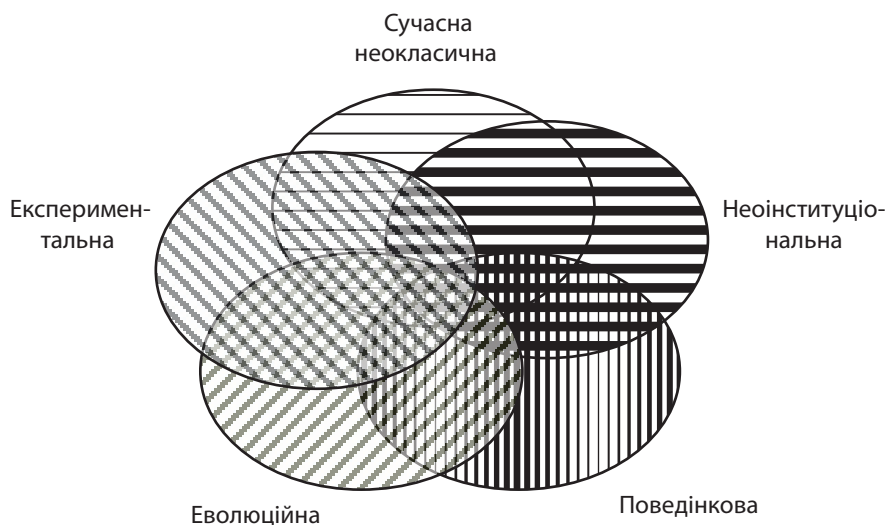

Рис. 1. Парадигмальна структура сучасної економічної теорії

Джерело: авторська розробка.

ведінкової економіки відбувається у взаємодії з іншими складовими парадигмальної структури сучасної економічної теорії, однак її прикладний (практичний) потенціал є значно більшим.

Поведінкова доктрина дозволяє осмислити, як особливості людської когнітивно-психологічної системи впливають на економічний вибір у реальному господарському житті, а також може пояснювати економічні й неекономічні мотиви економічної поведінки господарюючих суб'єктів.

Науковий внесок і практична значущість проведених представниками поведінкової економічної теорії досліджень полягають у подоланні обмежень, властивих традиційному напрямку. Поширення процесу аналізу на нові сфери посилило змістовність економічних досліджень новими феноменами. Тому теоретичні побудови поведінкової економічної теорії мають найбільший потенціал зв'язку з фактами реального життя. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Солодухін С. В., Шайтанова Є. С.** Сучасні підходи до аналізу впливу поведінкових факторів в управлінні економічними об'єктами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С. 129–132.
- 2. Леоненко П. М.** Тенденції парадигмальних зрушень в економічній теорії (1970–2015 рр.) // «Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.» : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (2–3 листопада 2017 р.). Київ : КНЕУ, 2017. С. 63–68.
- 3. Кривий В. І.** Передумови виникнення поведінкової економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 18 (1). С. 12–16.
- 4. Shiller R.** Robert Shiller on Behavioral Economics. URL: <https://www.socialsciencespace.com/2012/08/robert-shiller-on-behavioral-economics>
- 5. Angner A.** *Course in Behavioral Economics*. Palgrave Macmillan, 2012. 272 p.
- 6. Талер Р.** От Homo economicus к Homo sapiens. *Логос*. 2014. № 1. С. 141–154.
- 7. Шилова Н.** Поведенческая экономика – от анекдота к Нобелевской премии 10.01.2018. URL: <https://msses.ru/about/news/3828/>
- 8.** Поведенческая экономика: современная парадигма экономического развития : монография / под ред. Г. Журавлёвой, Н. Манохиной, В. Смагиной. Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2016. 340 с.
- 9. Camerer C., Loewenstein G.** Behavioral Economics: Past, Present, Future. In: *Advances in Behavioral Economics*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 2004. P. 3–51.
- 10. Гайдай Т. В.** Парадигмальний підхід у структурі сучасного методологічного аналізу // Сучасні економічні теорії: історія, методологія та перспективи : зб. наук. пр. Всеукраїнського Круглого столу (10 листопада 2016 р.). Київ : КНЕУ, 2016. С. 16–21.
- 11. Клейнер Г. Б.** Эволюция институциональных систем. М. : Наука, 2004. 240 с.

12. Кирдина С. Г. Модели экономики в разных парадигмах: неоклассической, неинституциональной, эволюционной и самоорганизационной. URL: <https://refdb.ru/look/2612759-pall.html>

13. Либман А. М. Экономическая теория и социальные науки об экономике: некоторые направления развития. М. : Институт экономики РАН, 2007. 305 с.

14. Худокормов А. Г. Новейшие течения Запада : учеб. пособие. М. : ИНФРА-М, 2011. 416 с.

REFERENCES

- Angner, A. *Course in Behavioral Economics*. Palgrave Macmillan, 2012.
- Camerer, C., and Loewenstein, G. "Behavioral Economics: Past, Present, Future". In *Advances in Behavioral Economics*, 3-51. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2004.
- Haidai, T. V. "Paradyhmalnyi pidkhdid u strukturi suchasnoho metodolohichnoho analizu" [A paradigm approach in the structure of modern methodological analysis]. *Suchasni ekonomichni teorii: istoriia, metodolohiia ta perspektyvy*. Kyiv: KNEU, 2016. 16-21.
- Khudokormov, A. G. *Noveyshiye techeniya Zapada* [The latest trends of the West]. Moscow: INFRA-M, 2011.
- Kirdina, S. G. "Modeli ekonomiki v raznykh paradigmatk: neoklassicheskoy, neinstitutsonalnoy, evolyutsionnoy i samoorganizatsionnoy" [Models of economics in different paradigms: neoclassical, non-institutional, evolutionary and self-organizing]. <https://refdb.ru/look/2612759-pall.html>
- Kleyner, G. B. *Evolutsiia institutsionalnykh sistem* [The evolution of institutional systems]. Moscow: Nauka, 2004.
- Kryvyi, V. I. "Peredumovy vynyknennia povedinkovoi ekonomiky" [Prerequisites for the emergence of a behavioral economy]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii «Ekonomichni nauky»*, no. 18 (1) (2016): 12-16.
- Leonenko, P. M. "Tendentsii paradyhmalnykh zrushen v ekonomichnii teorii (1970-2015 rr.)" [Trends in paradigm shifts in economic theory (1970-2015)]. *Paradyhmalni zrushennia v ekonomichnii teorii XXI st.* Kyiv: KNEU, 2017. 63-68.
- Libman, A. M. *Ekonomicheskaya teoriya i sotsialnyye nauki ob ekonomike: nekotoryye napravleniya razvitiya* [Economic theory and social sciences about economics: some directions of development]. Moscow: Institut ekonomiki RAN, 2007.
- Povedencheskaya ekonomika: sovremennaya paradigma ekonomicheskogo razvitiya* [Behavioral economics: the modern paradigm of economic development]. Tambov: Izdatelskiy dom TGU im. G. R. Derzhavina, 2016.
- Shiller, R. "Robert Shiller on Behavioral Economics". <https://www.socialsciencespace.com/2012/08/robert-shiller-on-behavioral-economics>
- Shilova, N. "Povedencheskaya ekonomika – ot anekdota k Nobelevskoy premii 10.01.2018" [Behavioral economics – from the joke to the Nobel Prize 01/10/2018]. <https://msses.ru/about/news/3828/>
- Solodukhin, S. V., and Shaitanova, Ye. S. "Suchasni pidkhody do analizu vplyvu povedinkovykh faktoriv v upravlinni ekonomichnymy ob'ektamy" [Modern approaches to the analysis of the influence of behavioral factors in the management of economic objects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, vol. 2, no. 15 (2017): 129-132.
- Taler, R. "Ot Homo economicus k Homo sapiens" [From Homo economicus to Homo sapiens]. *Logos*, no. 1 (2014): 141-154.